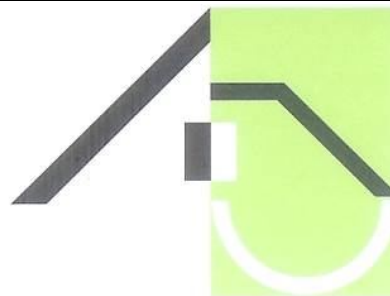

BOERDERIJ & ERF

alblasserwaard - vijfheerenlanden

ONLINE NIEUWSBRIEF

23

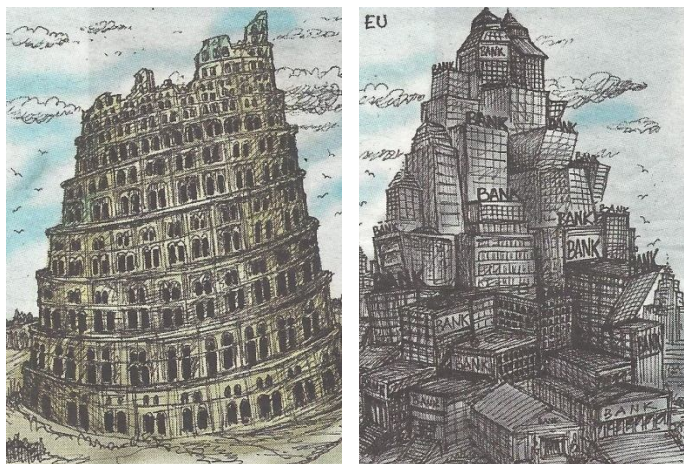
MAART 2015

VOORAF

Terwijl Nederland steeds meer een verstedelijkt industriegebied wordt dat is volgebouwd met leegstaande kantoorpanden, is in het dagelijks leven de boer van weleer alom aanwezig. Onlangs mochten wij onze stem uitbrengen ter gelegenheid van de waterschapsverkiezingen. Dat was ooit een voorrecht dat was voorbehouden aan boeren en andere grootgrondbezitters.

En dat in een tijd die al lang niet meer wordt geregeerd door de politiek of de overheid, maar door het bankwezen. En wat is de grootste bank? Juist de bank die nog een stukje 'boer' in haar naam heeft...

Dick de Jong

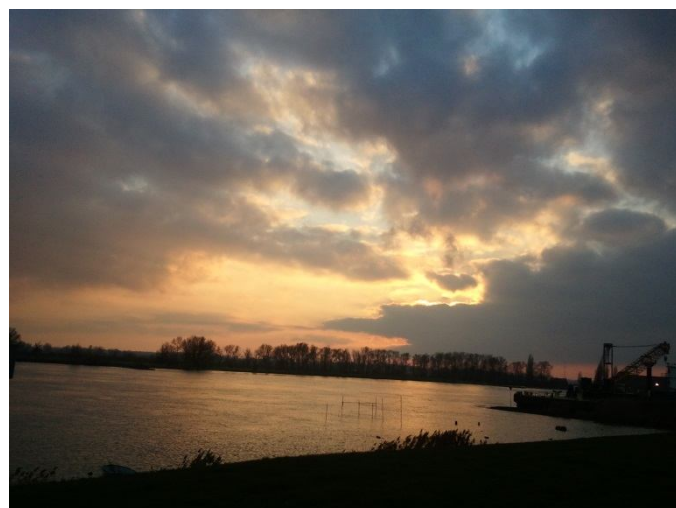

Toren van Babel en toren van banken...

HET WEER

INLEIDING

Het weer is dagelijks onderwerp van gesprek, nuttig of onnodig. Het weer, we zijn er nieuwsgierig naar en kijken 's avonds even naar het journaal, dat wordt afgesloten met 'het weer'. We realiseren ons daarbij niet dat het weer zich slechts beperkt tot de gesteldheid van de lucht. Evenmin dat het weer van groot belang is voor veel zaken in het dagelijks leven. Daarom willen we het weer in dit artikel aan de vergetelheid ontrukken.

Mensen die voor hun werk op de natuur zijn aangewezen kunnen 'de lucht lezen'.

WEERSPREUKEN

Opnieuw wilde het niet winteren, de afgelopen maanden. Een klein beetje nachtvorst en een enkele koude dag. Daar moesten we het mee doen.

Realiseert u zich overigens dat er niet alleen weinig zo veranderlijk is als het weer, maar dat we daar ook allemaal in geïnteresseerd zijn. We willen allemaal weten wat voor weer het wordt.

Dat geldt voor bepaalde beroepsgroepen in het bijzonder. Onder andere voor de boeren. Op de dag dat ik dit schrijf is er voor de dag erop regen voorspeld. Dat heb ik

Voordat de eerste druppels vallen moet het binnen zijn.

geroken, toen ik vanmiddag even de Waard in moest. Sommige mensen vinden dat stinken. Niet waar!. Je ruikt dat het gaat regenen...

Ooit waren weerspreuken erg in trek en baseerde mensen zich daarop. We laten er wat volgen:

Als het onweert in dor hout, blijft het de hele zomer koud.

De zomer moet niet te vlug beginnen, anders komt het hooi niet binnen.

Wat maart niet wil, doet april.

Pasen in maart, dan trekt het weer een slechte kaart.

April veranderlijk en nat, brengt hooi en boter in het vat.

Een april met veel regen brengt rijke zegen.

Aprilletje zoet geeft nog wel eens een witte hoed.

En zo zijn er nog veel meer. Er zijn inmiddels boeken van vol geschreven. Niet dat altijd uitkomt wat de weerspreuk zegt. Wie meer feitelijkheden wil weten kan terecht bij het onlangs verschenen zesde deel in de boekenserie Duizend jaar weer, wind en water in de Lage Landen van Jan Buisman. Het boek telt 1044 bladzijden, terwijl de auteur dit jaar 90 jaar is geworden (!!).

Een felle bliksemschicht vliegt door de lucht.

VAN JAAR TOT JAAR

In zijn grote werk Duizend jaar weer, wind en water in de Lage Landen beschrijft Buisman in samenwerking met het KNMI, het Koninklijk Nederlands Meteorologisch Instituut, van jaar tot jaar het weer en de invloed dat het weer op de gebeurtenissen en de loop van de geschiedenis heeft gehad.

In deel 6 beschrijft hij de jaren 1750 tot 1800. Veelbewogen jaren met de Franse inval in ons land en tal van verwoestende overstromingen. De eerder verschenen delen behandelen achtereenvolgens:

- 1: 763-1300 [ISBN 9789051940756](#).
- 2: 1300-1450 [ISBN 9789051941418](#).
- 3: 1450-1575 [ISBN 9789051941425](#).
- 4: 1575-1675 [ISBN 9789051941432](#).
- 5: 1675-1750 [ISBN 9789051941906](#).
- 6: 1750-1800 [ISBN 9789051941913](#).

Er staan nog twee delen op stapel, te verschijnen in respectievelijk 2017 (deel 7: 1800-1900) en 2019 (deel 8: 1900 tot heden). Daarnaast verscheen van de auteur het boek Extreem Weer!, een canon van weergalozes winters & zinderende zomers, hagel & hozen, stormen & watersnoden, [ISBN 9789051943580](#).

BELANGRIJKE INVLOED

Dat het weer een grote rol speelt in misoogsten weten we allemaal. Evenzo dat een buitenactiviteit danig in het water kan vallen als het aanhoudend regent. Maar realiseert u zich dat het ook van groot belang kan zijn bij grootse gebeurtenissen in de wereldgeschiedenis. Bijvoorbeeld of het al dan niet erg koud was tijdens de Hongerwinter van 1945, waarom de Spanjaarden de Slag bij Nieuwpoort verloren en de Engelsen Keulen in plaats van Hamburg bombardeerden. We vermelden er een paar:

- De invasie van de Britse eilanden van Julius Ceasar in 55 v Chr, mislukte door een zogenoemde 'kanaal-rat', een actieve storing.
- Tijdens de Slag bij Nieuwpoort gingen de Spaanse troepen mede ten onder omdat ze gehinderd werden doordat de vijand zand en rook liet meedrijven met de aanhoudende westenwind.
- Keulen werd op 30 mei 1942 plat gebombardeerd omdat het oorspronkelijke voornemen, een bombardement op Hamburg, door het onweer boven die stad werd verhinderd.
- Terwijl in 1940 het gebombardeerde Rotterdam brandde, draaide de wind, waardoor het ene deel van de stad in de as werd gelegd en een ander deel werd gespaard.

Ook de streek komt in het boek voor.

ALBLASSERWAARD EN VIJFHEERENLANDEN

Natuurlijk komt onze eigen streek ook aan bod in de boeken van Buisman. Uit het zesde deel citeren we:

- Nadat het Land van Heusden en Altena in 1741 weer is droog gevallen na een overstroming, krijgen men daar hooi van de boeren uit de Alblasserwaard.
- In 1762 komt het water enkele duimen boven de Lekdijk te staan.
- Op 15 maart 1750 is het water 'te Ameide 49 duim (Rijnlands) boven den nagel'.

- Nadat de rivier door de dooi van het ijs is bevrijd is er te Hardinxveld sprake van een bijzonder grote zalmvangst: 'die van Hartigsveld ver boven de tweeduizend zalmen gevangen' hebben.
- In de nacht van 20 op 21 september breekt brand uit bij Bakker Nieuwpoort in Giessendam. Het vuur breidt zich snel uit en vrijwel de hele kom van het dorp gaat in vlammen op.
- Na de Franse revolutie in 1895, houdt Nederland de adem in. Ook hier zijn voldoende aanwijzingen dat er een sfeer van revolutie heerst. Overal worden de militairen in gereedheid gebracht en overal volgt inkwartiering. In Gorinchem eist een commissaris voor voldoende eten voor de manschappen 'elke vier dagen vierduizend pond vlees'.
- In 1722 brandden meer dan een derde van de in Heukelum staande woningen af. Doordat de wind naar het noorden draait wordt voorkomen dat de hele stad afbrandt. De oorzaak is overigens brandstichting van zijn eigen huis door Hendrik Sar, een man met wel een toepasselijke achternaam., Gorinchem en Leerdam schieten de slachtoffers te hulp.
- In 1758 dringt door sterke noordwestenwind de vloed via de benedenrivieren ver landinwaarts. Dit heeft tot gevolg dat bij Elshout en Groot-Ammers het ijs los raakt, waarmee een dreigende dijkdoorbraak wordt voorkomen.
- In de nacht van 10 op 11 juni 1782 is het noodweer: In Lexmond en 'wegen sommige hagelstenen een uur na de bui nog twee lood'. '... alle vensterglazen op het noordwesten zijn verbrijzeld'. In Vianen zijn 'de veldvruchten platgeslagen'.
- In 1799 rijdt men op 19 februari 'nog met geladen wagens over de Lek'.

Mist, vorst in de kist...

NIEUW FOTOBOEK

Vanaf 10 april aanstaande is het nieuwe fotoboek 'Hoeve - Hofstede - Herbestemming' overal te koop. Voor meer informatie wordt u verwezen naar de vorige nieuwsbrief.

Het is in de boekhandel en bij Museum De Koperen Knop te koop voor slechts € 14,95.

Als u het laat opsturen betaalt u voor porti en boekverpakking € 5,00 extra. Bestellen kan via de website van de stichting: secretariaat@boerderijenerf.nl. Als u niet over de mogelijkheid van internet beschikt mag u bellen naar 0184-661425 of 06-53759618.

AGRIWIKI

In de vorige nieuwsbrief is toegezegd dat we wat nader zouden ingaan op dit onderwerp. De website waar u alles over agrarisch erfgoed, historische boerderijen en erven kunt vinden. En waar u zelf uw kennis, feiten, verhalen en foto's kunt toevoegen. Onderstaand nemen we u mee naar de inhoud van drie van de opgenomen begrippen.

De oorspronkelijke haardstenen werden later vervangen door een schouwplaat, die de warmte weerkaatste en tevens een illustratieve functie had met veelal een Bijbelse voorstelling.

SCHOUW

Eén van de meest essentiële plaatsen in de boerderij was de schouw. Omstreeks het midden van de 16e eeuw werd de stookplaats van het midden van de woonruimte verplaatst naar de voorzijde van de brandmuur. De rookgassen werden nu via een rookvang en een gemetseld kanaal afgevoerd. Onder de schouw werd het hele jaar door gekookt en in de winter was er warmte. De grote schouw met zijn dominerende rookvang liet echter veel warmte verloren gaan door de grote brede schoorsteen, waardoor het rendement maar gering was.

Het meest kenmerkende element van de schouw is de rookvang die in de 16^e eeuw de vorm krijgt van een rechte boezem en is afgewerkt met een kroonlijst. (...).

GEBINTEN RICHTEN

De houtconstructie van een boerderij werd meestal niet op de bouwplaats gemaakt, maar op het erf van de timmerman. Met planken werd een doorsnede van de boerderij op ware grootte uitgelegd om uit te kunnen meten hoe de beschikbare stukken hout het meest efficiënt zouden kunnen worden gebruikt. Vervolgens werden alle onderdelen op maat gemaakt – met passende houtverbindingen – en voorzien van merktekens, de zogenaamde ‘telmerken’. De hele constructie werd dan weer uiteengenomen en naar de bouwplaats gebracht. Daar werden de afzonderlijke gebinten opnieuw in elkaar gezet en op hun definitieve plaats van bestemming één voor één overleind gezet. Dat laatste werk heet het richten van de gebinten. Het richten was zwaar werk en alle buurtbewoners – soms zelfs het hele dorp – hielpen dan mee. (...).

De expositie in Het Liesveldt heeft dit jaar het boerenhek als thema.

ERFAFSCHEIDING

Om huis en haard te beschermen tegen wilde dieren en ander ongewenst bezoek, werd het erf vroeger voorzien van een afscheiding. Ook rond de weilanden werden afscheidingen gemaakt om het vee binnen te houden. Tot de 18^e eeuw waren (doorn)hagen populaire erfafscheiders, maar er waren ook wel houten afscheidingen in gebruik. Met de industriële revolutie deden metalen hekwerken en prikkeldraad hun intrede.

Natuurlijke hagen: Het erf, de siertuin en de moestuin werden afgezet met hagen van beuk, hulst, haagbeuk en iep. Rond de siertuin werden later ook liguster, buxus of taxus aangeplant. Rijkere boeren snoeiden deze struiken in allerlei fraaie vormen om hun status te benadrukken. Hagen werden ook gebruikt om het vee in de weide te houden. In de middeleeuwen was de sleedoorn in trek: het warrige takkenstelsel en de scherpe doorns maken dat de haag voor grote grazers een ondoordringbare barrière vormt. In latere eeuwen werd ook de meidoorn gebruikt als perceelafscheiding.

Houten hekken: Al sinds mensenheugenis worden hekken van hout gemaakt. Hout is in de natuur beschikbaar en relatief eenvoudig te bewerken. Vanaf de middeleeuwen was er steeds minder opgaand hout in Nederland. Hout werd schaars, moest worden ingevoerd en was dan te duur om er omvangrijke hekwerken van te maken. Daarom werden alleen poorten en kleine hekwerken nabij boerderij en erf van hout gemaakt.

Prikkeldraad: In 1873 vond de Amerikaan Joseph F. Glidden het prikkeldraad uit. Waarschijnlijk geïnspireerd door de osagadoorn, waarmee in prairiegebieden ondoordringbare heggen werden gemaakt. Prikkeldraad werd snel erg populair omdat het boeren de mogelijkheid bood om snel en goedkoop een terrein af te zetten. Voordeel van prikkeldraad was dat het gemakkelijk kon worden geplaatst.

IJzer en beton: Vanaf eind 19^e eeuw werden op en rond het erf steeds meer ijzeren hekwerken toegepast. Producten van de opkomende metaalindustrie. Vaak werden vormen en ornamenten geconstrueerd die van de stedelijke architectuur waren afgeleid. In de 20^e eeuw werden ook wel afrasteringen van betonnen paaltjes gemaakt waar een ijzeren buisregeling doorheen werd gestoken.

Water: In de waterrijke gebieden van Nederland waren vaak geen hekken en hagen nodig om percelen af te zetten. Sloten, weteringen en vlieten zorgden ervoor dat het vee in de wei bleef. Er was alleen een hek op de dam nodig. Water was in de waterrijke gebieden in ons land ook het voornaamste middel om huis en haard te beschermen. Zo ook in de polders ten noorden van Amsterdam. De erven van de belangrijke pachtboerderijen van rijke stedelingen waren er veelal omgeven door een gracht of sloten. De toegang tot het erf van deze boerderijen werd meestal gevormd door een bruggetje met daarop een rijkelijk bewerkt toegangshek.

Hier in de streek hebben we vooral de sloten als afscheiding.

Als u geïnteresseerd bent om ook een bijdrage te leveren aan de verdere ontwikkeling van dit belangrijke medium, kunt u contact opnemen met Bureau Helsdingen te Vianen: telefoon 0347-370651 of via de website www.bureauhelsdingen.nl.

OVERIGE INFORMATIE

VERGADERING

De Stichting Boerderij & Erf Alblasserwaard-Vijfheerenlanden houdt donderdag 9 april 2015 haar halfjaarlijkse vergadering voor begunstigers.

Deze begint om 20.00 uur en wordt gehouden in het kantoor van WEA-Deltaland, Wilgenweg 8D in Groot-Ammers. Als u overweegt om ook begunstiger te worden bent u natuurlijk ook daar van harte welkom. Wellicht wilt u dat dan even van te voren laten weten: 0184-661425 / 06-53759618 / secretariaat@boerderijenerf.nl. Als lid geniet u verscheidene voorkeuren en het kost u slechts minimaal € 17,50 per jaar.

Voor de pauze gaat het vooral over de activiteiten van Boerderij & Erf A-V en na de pauze zal de stads- en streekhistoricus de heer Frits van Oosterom, u een interessante presentatie voorschotelen.

Oude tekening van een Utrechtse boerderij.

BOEKWINKEL

UITGAVEN BOEDRDERIJ & ERF A-V

Van de eigen uitgaven zijn te koop:

- Boer en Boerderij € 35,00
- Van oud naar behoud € 10,00 (laatste stuks)
- Boerderijspecial € 4,50
- Routeboekje Boerderijen Bekijken € 4,95
- De Boerderij het behouden waard € 14,95
- Hoeve – Hofstee - Herbestemming € 14,95

REACTIE EN SAMENSTELLING NIEUWSBRIEF:

Dick de Jong - Bureau Tekstwerk

Buitendams 51 - 3371 BA Hardinxveld-Giessendam - 0184-615094 - ditekst@planet.nl

FOTO'S: Collectie Boerderij & Erf A-V, Bureau Tekstwerk en Ina Maas

Keurig 'geschoren' staan deze knotwilgen te wachten op wat komen gaat. Wellicht een eend, die in de kruin een broedplaats vindt.

ZOEKERS

Misschien zoekt u een boek of wilt u boeken verkopen. Of u wilt iets weten. Misschien heeft u een voorwerp in bezit waarvan u niet weet waarvoor het werd gebruikt. Voor dit soort zaken kunt u hier een zoeker laten plaatsen. Dat is gratis. Boerderij & Erf A-V is alleen maar intermediair. U kunt hiervoor een e-mail zenden naar djtekst@planet.nl.

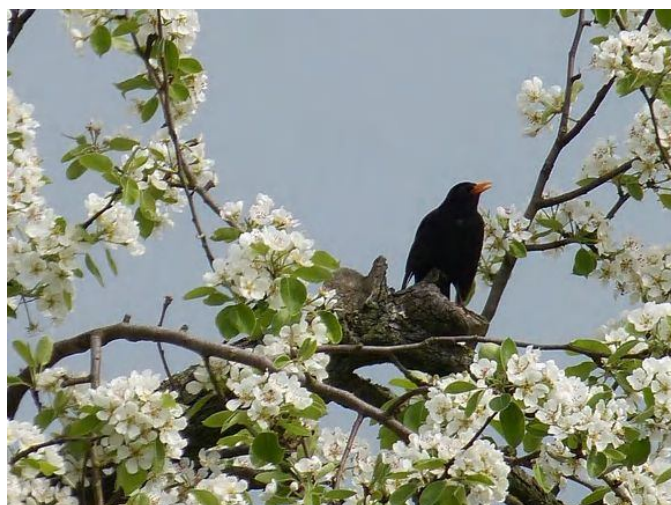
SECRETARIAAT BOERDERIJ & ERF A-V:

Sluis 57 ▪ 2964 AT Groot-Ammers ▪ 0184-661425/06-53759618
secretariaat@boerderijenerf.nl ▪ bank NL14RABO0325074739

website: WWW.BOERDERIJENERF.NL

Europees Landbouwfonds voor plattelandsontwikkeling
Europa investeert in het platteland

Een merel in de perenboom (foto Ina Maas).